

Asia: VN/22377/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriölle

ASIA: LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI YLEISESTÄ ASUMISTUESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

VIITE: Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 8.9.2023 VN/22377/2023

Y-Säätiö sr kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Lausunnonantajasta

Y-Säätiö-konserni on suurin valtakunnallisesti toimiva yleishyödyllinen, sitoutumaton ja voittoa tavoittelematon vuokranantaja Suomessa, lisäksi Y-Säätiö on asunnottomuustyön kehittäjä ja asiantuntija. Y-Säätiö on perustettu 1985 ja se edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta tarjoamalla kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja omakustannusperusteisesti. Y-Säätiöllä on 18 688 asuntoa 58 paikkakunnalla. Asuntokantamme koostuu M2-Kotien 11 169 vuokra-asunnosta ja erityisryhmille tarkoitetuista 7 519 Y-Kodeista. Asukkaidemme sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi ovat toimintamme keskiössä. Toteutamme kehittämishankkeita ja teemme tutkimusta,

tarjoamme asukkaillemme työmahdollisuuksia, sekä olemme kansallisesti ja kansainvälisesti Asunto ensin -työtä kehittävä toimija. Meillä työskentelee yli 200 asumisen ammattilaista.

Lausunto

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta annettua lakia. Tällä muutoksella tavoitellaan valtion talouden tasapainottamista ja asumistukimenojen voimakkaan kasvun hillitsemistä. Esityksessä sanotaan, että omistusasuntojen asumistuen lakkauttamisella on tarkoitus kohdentaa tukea kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Ansiotulovähennyksen poistolla tavoitellaan kokoaikatyön vastaanottamisen kannusteiden parantamista.

Muutokset koskisivat tuen tasoa, tuloharkintaa, ansiotulovähennystä, kuntaryhmitystä pääkaupunkiseudulla sekä omistusasunnon asumistukea. Toimenpiteinä yleisestä asumistuesta poistettaisiin 300 euron ansiotulovähennys, perusomavastuu korotettaisiin 42 prosentista 50 prosenttiin, sekä asumistuen tasoa tarkistettaisiin 70 prosenttiin hyväksytyjen asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Lisäksi asumistuen kuntaryhmät 1 ja 2 yhtenäistetään tasolle 2, eikä omistusasuntoon saisi jatkossa yleistä asumistukea. Hallitusohjelman mukaan asumistuen kokonaisuudistuksen tavoitteena on tukien kohdistuminen tukea eniten tarvitseville ryhmille.

Y-Säätiön näkemyksen mukaan esityksen mukaisilla muutoksilla ei saavuta tavoiteltavia säästöjä. Y-Säätiö huomauttaa, että muutokset heikentäisivät eniten tukea tarvitsevien henkilöiden elämää, eivätkä tuet esitetysti kohdentuisi tähän ryhmään. Riittävällä asumistuella mahdollistetaan kohtuuhintainen asuminen pienituloisille. Tukien leikkaaminen lisää riskiä joutua asunnottomaksi.

Y-Säätiö painottaa muutosten kohdentuvan kaikkein pienituloisimpiin, jo valmiiksi heikommassa asemassa oleviin ihmisiin ja kotitalouksiin, kuten yksinasuvat, opiskelijat ja yksinhuoltajaperheet, ja vaikuttavan huomattavan heikentävästi heidän elämäänsä ja asumisen jatkuvuuteen.

Lisäksi esityksen mukaiset muutokset heikentävät juuri näiden pienituloisten ihmisten todellisia mahdollisuuksia ottaa vastaan työtä. Julkishallinnon kustannukset puolestaan nousisivat toimeentulotarpeiden kasvaessa, verotuottojen pienentyessä ja sairastavuudesta aiheutuvien kulujen kasvaessa.

Y-Säätiö näkee asunnottomuuden kasvun suurena riskinä, koska ihmiset eivät monen etuuden kiristämisestä johtuvan yhteisvaikutuksen takia kykene selviytymään päivittäisistä menoistaan ja asumiskuluistaan. Velkaantuminen, sen aiheuttama luottotietojen menetys ja vuokravelkariski lisäävät häätöuhkia ja häätöjä, jolloin asunnon saaminen jatkossa on erittäin vaikeaa ja se voi johtaa asunnottomuuteen.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista ja kansalaisvaikutuksista

Y-Säätiö pitää esityksen vaikutuksia hyvin haitallisina sen piiriin tulevien kohderyhmien ja koko yhteiskunnan kannalta. Esitetyt toimenpiteet tuottavat negatiivisia vaikutuksia, kuten julkisen talouden kustannuksia. Y-Säätiö näkee riskeinä häätöjen ja segregaaation lisääntymisen. Y-Säätiö toteaa, että vaikutusarvioinnissa olisi pitänyt huomioida toimeentulolakia sekä yleistä asumistukea ja työttömyysturvaa koskevien lakien muutosesityksistä johtuvat yhteisvaikutukset.

Y-Säätiö painottaa, että suunnitellut toimeentulotuen ja yleisen asumistuen sekä työttömyysturvan muutokset eivät tue sosiaaliturvan kehittämistä ja ovat päinvastoin sen merkittäviä heikennyksiä.

Y-Säätiö kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on todennut 15.2.2023 julkistetussa ratkaisussaan Suomen sosiaaliturvan tason olevan liian alhainen. Vuonna 2018 komitealle tehty kantelu koski useita sosiaaliturvaetuuksia ja toimeentulotuen rahamääräistä vähimmäistasoa. Moitteita perusturvan riittämättömästä tasosta on tullut Suomelle toistuvasti. Suomen tulee toteuttaa uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan velvoitteita. Sosiaali- ja terveysministeriö on tiedottanut 15.2.2023 (Tiedote 18/2023) asiasta ja ilmoittanut, että Suomi ottaa komitean ratkaisun huomioon sosiaaliturvan kehittämisessä.

Elinkustannukset ovat nousseet ja pienituloisilla jää jo kustannusten nousun vuoksi vähemmän rahaa elämiseen, ja seurauksena köyhyys syvenee. Leikkaukset lisäävät sosiaalista segregatiota, koska pienituloisilla ei enää ole varaa asua siellä, missä on kattavin palveluverkosto ja missä samalla usein vuokrataso on korkeampi. Tämä uhkaa lisätä palvelujen ulkopuolelle jäämistä ja syrjäytymistä. Työssäkäynti uhkaa vaikeutua, kun joudutaan mahdollisesti muuttamaan alueille, joilla julkinen liikenne on huonommin organisoitu.

Y-Säätiö esittää painavan huolen opiskelijoiden toimeentulosta. Opiskelijoiden tukien pienentäminen ja samanaikainen ansiotulovähennyksen poisto voivat vaikuttaa perustavanlaatuisesti mahdollisuuksiin jatkaa opintoja ja suorittaa tutkinto, sillä jo nyt opiskelijat elävät taloudellisessa ahdingossa kaikki opintotuet huomioiden. Tälläkin hetkellä moni opiskelija on pakotettu ottamaan opintolainaa ja sen takaisinmaksua vaikeuttavat korkeat korot.

Velkaantuminen ja luottotietojen menetys uhkaavat pienituloisten asumisen jatkuvuutta. Y-Säätiö näkee riskinä vuokravelkojen lisääntymisen takia johtuvat häädöt. Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamassa Segra-tutkimushankkeessa, jossa Y-Säätiö on yhtenä toteuttajana, on tarkasteltu haavoittuvien väestöryhmien asumispolkuja ja tuen tarpeita suomalaisissa kasvukeskuksissa. Tulokset tukevat näkemystä liian lyhyestä määräajasta. Segra-tutkimuksen tuloksissa näkyy asumisen pysyvyyden merkitys hyvinvoinnille ja toisaalta varsinkin pakotetut muutot hyvinvointia heikentävänä tekijänä. Ongelmia tulee myös yhteisötasolla, jos ihmiset eivät saa mahdollisuutta juurtua asuinympäristöönsä. (Perälä ym. tulossa; Niemi ym. 2023; Mäki ym. 2023).

Lausuttavaa perusomavastuuosuuden tuloharkinnan kiristämisestä sekä lapsen ja aikuisen kertoimen muutoksesta (lain 16 §)

Y-Säätiö toteaa perusomavastuuprosentin esitetyn kiristyksen olevan olennainen heikennys valmiiksi pienituloisen henkilön ja kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin. Kun siihen yhdistää talouden aikuisia koskevan lisäyksen pienentämisen muutoksen (14 euroa/aikuinen), heikennys on suuri. Y-Säätiö huomauttaa, että pienituloisella henkilöllä ei välttämättä ole varaa terveelliseen ruokaan, tarvittaviin lääkkeisiin, tai arjen liikkumisessa tarvittaviin matkalippuihin. Jo valmiiksi heikossa asemassa olevien ihmisten taloutta heikennetään muutoksilla niin, että elämisen mahdollisuudet kaventuvat ja syrjäytymisriski kasvaa. Y-Säätiö toivoo otettavaksi huomioon lapsiperheiden tilanteet ja lapsivaikutukset. Positiivisena asiana voidaan pitää ruokakuntaan kuuluvien lasten kohdalla esitettyä korotusta, mikä lapsiperheiden kohdalla vähentää muiden kiristysten vaikutusta jossakin määrin.

Kun kokonaisuutta tarkastellaan, niin pienituloisten lapsiperheiden, erityisesti yksinhuoltajaperheiden, köyhyys on kuitenkin vaarassa lisääntyä, ja tällä on vaikutusta lasten elämään. Riskinä on myös köyhyyden aiheuttaman syrjäytymisriskin siirtyminen sukupolvelta toiselle.

Lausuttavaa ansiotulovähennyksestä luopumisesta (lain 13 §)

Y-Säätiö esittää, että suunniteltu ansiotulovähennystä koskeva muutos tulisi poistaa esityksestä. Y-Säätiö toteaa ansiotulovähennyksen poistamisen lisäävän suoraan syrjäytymisriskiä, toimeentulotuen tarvetta ja ihmisten yksinäisyyttä pienten työmahdollisuuksien jäädessä pois.

Nykyinen ansiotulovähennys mahdollistaa minimituilla elävien ihmisten lyhyiden työkeikkojen ja siten pienten tulojen vastaanottamisen. Lisäksi ansiotulo tuottaa jonkin verran myös verotuloja.

Ansiotulovähennyksen ollessa nykyisin 300 euroa mahdollistuu yhteiskunnallinen osallisuus myös heille, joilla ei ole mahdollisuuksia esimerkiksi terveydentilan tai työllistymisvaihtoehtojen puuttumisen takia työllistyä kokopäiväisesti. Pienimuotoinen työssäkäynti on onnistunut heille, joilla ei välttämättä ole ammatillista koulutusta tai työssä tarvittavaa osaamista. Ansiotulovähennyksen takia pienituloinen on voinut hankkia sen verran lisätuloja, ettei ole esimerkiksi jatkuvaa tarvetta toimeentulotuella tai tarve on pienempi, kuin se olisi ilman ansiotulovähennystä.

Kokopäivätyöllistyminen voi olla erittäin vaikeaa työmarkkinoiden takia: onko työtä tarjolla varsinkaan ihmisille, joilla ei ole välttämättä koulutusta tai terveydentila on huono.

Elinkeinoelämälle voi olla haasteita saada esimerkiksi opiskelijoita tarpeellisiin tuntitöihin, sillä työtulot jatkossa pienentäisivät henkilön käytettävissä olevaa rahamäärää. Moni on työllistänyt itsensä toiminimen kautta tai lähtemällä kevytyrittäjäksi. Tämä mahdollisuus kapenee juuri kaikkein pienimmillä tuloilla elävillä ihmisillä.

Y-Säätiö toteaa, että tavoiteltu työhön kannustavuus ei toimi toivotusti vaan tavoitetta vastaan. Esitetty lakimuutos antaa viestin siitä, että vain kokopäiväinen työ on arvokasta, muu on hyödytöntä.

Lausuttavaa enimmäisasumismenojen kuntaryhmituksen muutoksesta (lain 10 §)

Esityksen mukaan Helsinki yhdistettäisiin kuntaryhmään 2, minkä perusteella hyväksyttävät enimmäisasumismenot laskisivat muun pääkaupunkiseudun tasolle. Esityksessä todetaan, että jo nyt Helsingissä yleistä asumistukea saavien vuokrat ylittävät nykyiset enimmäisasumismenot, jolloin muutos vaikuttaisi lähes jokaiseen asumistukea saavaan. Y-Säätiö toteaa, että tätä heikennystä ei voi hyväksyä. Asumistuen saajista suuri osa asuu vuokralla kohtuuhintaisissa ARA-vuokra-asunnoissa. Vaikka vuokrat ovat omakustanneperusteisia, ovat asumiskustannukset vuosi vuodelta kasvaneet. Kuntakohtaisia enimmäisasumismenoja vetovoimaisimmissa kaupungeissa tulisi siksi päinvastoin tarkistaa ylöspäin.

Y-Säätiö huomauttaa, että vetovoimaisimmat kaupungit tarvitsevat muun muassa palvelualueiden matalapalkkaisia työntekijöitä, joille tulisi olla tarjolla sekä kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja hyvin julkisten kulkuyhteyksien varrelta, että matalan tulotason takia asumisen turvaamiseen asumistukea.

Y-Säätiö huomauttaa, että leikkaukset kohdentuisivat eniten helsinkiläisiin pienituloisiin yksinhuoltaja- ja opiskelijatalouksiin. Lapsiasiavaltuutettu on kiinnittänyt huomiota siihen, että useat muuttamiset kuormittavat lapsia ja nuoria ja tällä on yhteys heidän myöhempään hyvinvointiinsa THL:n ja Nuorisotutkimusverkoston Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimuksen mukaan.

Lausuttavaa omistusasunnon tuen lakkauttamisesta (lain 7 ja 9 §)

Y-Säätiö on huolissaan siitä, että kotitalouksien asumistuen lakkauttamisesta johtuvan tiukentuvan taloudellisen tilanteen ja maksukyvyyn heikkenemisen takia ihmiset joutuvat luopumaan asunnoistaan.

Suomessa on alueita, joissa omistusasunnot eivät mene kaupaksi, joten asunnon myynti ja pois muutto eivät aina ole realistisia vaihtoehtoja. Omistusasunnoissa asuu myös pienituloisia ihmisiä, joilla ei ole todellista mahdollisuutta muuttaa esimerkiksi edulliseen vuokra-asuntoon.

Y-Säätiö huomauttaa, että asumistuen kohdentamista omistusasumiseen on perusteltua rajata. On kuitenkin syytä pitää huolta siitä, että muutos ei muodostu kohtuuttomaksi pienituloisille kotitalouksille mm. niillä alueilla, joilla asuntomarkkina toimii heikosti, ja säilyttää täten sosiaalinen tarveharkinta osana asumistukijärjestelmää myös omistusasumisen osalta. Omistusasumisen asumistukeen tehtävien muutosten toimeenpanoon on varattava riittävä siirtymäaika, jotta niillä kotitalouksilla, joita muutokset koskevat on tosiasialliset mahdollisuudet valmistautua muutoksiin.

Y-Säätiö korostaa, että asumistuen tarkoitus on helpottaa pienituloisia kotitalouksia selviytymään asumiskustannuksistaan eikä aiheuttaa kannustinloukkoja. Nyt hallitus esittää, että kiristämällä asumisnormia ja asumistuen ansiotulovähennystä, lopettamalla asumisoikeusasuntojen rakentamisen tukeminen ja vähentämällä kohtuuhintaisten ARA-vuokra-asuntojen rakentamista, toimenpiteet johtaisivat asumistuen tarvisijoiden vähentymiseen. Y-Säätiö painottaa, että päinvastoin hallituksen tulisi tukea tilannetta, jossa asumistuen saajalla on mahdollisuus kasvattaa tulojaan ottamalla vastaan myös osa-aikaista työtä. Asumistuen saajilla tulisi olla mahdollisuus

vapauttaa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja niitä enemmän tarvitseville ja heille tulisi sallia valtion tukeman ASP-korkotukilainaehdojen mukaisen lainan vaadittava säästöosuus.

Lausuttavaa asumistuen tason eli korvausprosentin muutoksesta (lain 8 §)

Y-Säätiö huomauttaa, että korvausprosentin tuntuva 10 prosentin vähentäminen on kohtuutonta. Kohtuuttomuus syntyy yhteisvaikutuksesta, joka syntyy hyväksyttävien ja enimmäisasumismenojen madaltuvasta tasosta suhteessa kasvaneisiin ja jatkuvasti kasvaviin asumiskustannuksiin, sekä Helsingin suunniteltuun yhdistämiseen muun pääkaupunkiseudun kuntaryhmään.

Asumistuen saajista on lain muutosesityksen tausta-aineistossa olevan Kelan tilaston mukaan vuoden 2022 lopussa yksinasuvia 73 %. Kun tähän lisätään yhden huoltajan perheet 15 %, niin yhteensä 88 % nykyisistä asumistuen saajista on haavoittuvassa asemassa perustuen siihen, että kotitalouden tulot ovat yhden aikuisen varassa. Elokuun 2023 lopussa Kelaston (Kelan tietokanta) raportin mukaan yleisen asumistuen saajaruokakuntia oli yhteensä 370 598 kappaletta ja ruokakunnan keskimääräinen tulo oli 1087 euroa. Tästä palkkatulon saajia oli lähes 153 000 ruokakuntaa (palkkatulon ollessa keskimäärin 1 196,15 euroa/kk), ja perusturvan työttömyyspäivärahatuloa (keskimäärin 849,86 euroa/kk) oli 125 505 ruokakunnalla.

Y-Säätiö näkee, että mikäli näihin varsin matalan tulotason kotitalouksiin kohdennetaan asumistukiheikennyksiä, vaikutus yksilötasolla on perustavaa laatua oleva ja asunnottomuusriski kasvaa potentiaalisen vuokravelan kertymisen takia.

Y-Säätiö toteaa, että yleinen kustannusten ja erityisesti asumiseen liittyvien kulujen kasvu on ollut vuoden aikana huomattava. Tämä on vaikuttanut ja vaikuttaa myös omakustanneperusteisesti toimiviin ARA-vuokra-asuntoihin vuokratasoa korottavasti, vaikka vuokra-asunto toimijat pyrkivät niin edulliseen vuokratasoon kuin olosuhteet vain mahdollistavat. Omakustannustasossa ei ole voittomarginaalia, josta voisi joustaa. Tällöin kaikki vuokravelat, joita kiristyneessä taloustilanteessa kertyy, ja joita asukkaat eivät maksusuunnitelminkaan saa maksettua, jäävät muiden asukkaiden ja vuokrataloyhtiön maksettaviksi ja tappioksi. Tämä puolestaan tarkoittaa kasvavia vuokrankorotuspaineita. Samalla vuokravelkaisten asukkaiden häädöt, luottotietojen menetykset ja asunnottomuus lisääntyvät. Y-Säätiö painottaa, että asumistuen kiristämiseen ei kotitalouksien selviytymisen näkökulmasta ole yhtään varaa.

ARA:n vuokra-asuntoja koskevassa Asuntomarkkinakatsauksessa 1/2023 todetaan ARA-asuntojen kysynnän pysyneen korkealla suurissa kaupungeissa siitä huolimatta, että markkinaehtoisten vuokra-asuntojen tarjonta on lisääntynyt voimakkaasti. Katsauksen mukaan haasteellisin tilanne on Helsingissä, mutta markkinatilanteen todetaan kiristyneen myös Espoossa, Vantaalla, Tampereella, Turussa, Oulussa ja Jyväskylässä. Kysynnästä, vuokratasosta ja ARA-asuntojen hakijoista selvityksessä todetaan: ”Suurten kaupunkien kysyntää ylläpitää väestönkasvun palautuminen koronaa edeltävälle tasolle ja ARA-vuokrien edullisuus. Helsingissä markkinavuokrat ovat 50 % ARA-vuokria kalliimpia, Espoossa eroa on 32 %, Vantaalla 28 %, Turussa 21 %, Kuopiossa 17 %, Oulussa 17 % ja Tampereella 16 %. ARA-asunnon sai koko maassa 51 000 kotitaloutta vuonna 2022. Asunnon hakijoista 22 %

luokiteltiin erittäin kiireellisiksi. Nuoria, alle 25-vuotiaita oli 23 %. Yhden hengen talouksien määrä nousi 63 %:iin. Hakemuksista 45 % kohdistui pääkaupunkiseudulle.” (ARA: Asuntomarkkinakatsaus vuokra-asunnot, 1/2023). Kun tietoja vertaa Kelan tilastoon yleisen asumistuen saajista ruokakunnittain vuoden 2022 lopussa (esityksen sivulla 5 kuvio 1), huomataan että pienituloisista ARA-asuntokannan asukkaista ja samalla asumistuen saajista suurin osa on yksinasuvia.

Y-Säätiö esittää painavan huolen yksinasuvien, työttömien, opiskelijoiden ja yksinhuoltajien tilanteiden tosiasiallisesta heikentämisestä. Tukien heikennyksien kumuloituva vaikutus kohdentuu jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevien tilanteita merkittävästi heikentäen. Yksinasuvilla ei ole taloudessa kustannusten ja taloudellisten vastuiden jakajaa, joten jokainen kiristys osuu suoraan yksinasuvien tulotason pienentämiseen. Toimeentulotuen tarve kasvaa, minkä seurauksena julkisen talouden menot sekä Kelassa että hyvinvointialueilla kasvavat. Säästövaikutus on negatiivinen.

Y-Säätiö huomauttaa, että samanaikaisesti lausuttavana olevan luonnoksen hallituksen esitykseksi toimeentulotuen heikennyksestä on lain voimaan tullessa yhteisvaikutuksineen asumistuen huomattavan kiristyksen kanssa haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten tilannetta ja elinolosuhteita mittavasti heikentävä.

Muuta lausuttavaa esityksestä

ARAn vuokra-asuntoja koskevassa asuntomarkkinaselvityksessä (ARA: 1/2023) todetaan nopean väestönkasvun, ARA-asuntojen korkean käyttöasteen ja pienen vaihtuvuuden olevan tyypillistä kireille eli suurimpien kaupunkien asuntomarkkinoille. ARA-asukasvalinta tehdään kiireellisyysperusteella hakijoiden varallisuus huomioiden. Asukkaiden tulotaso on matala ja mahdollisuus asua esimerkiksi markkinahintaisessa vuokra-asunnossa on heikko. Asumistukien samanaikainen kiristäminen ARA-asuntokannan vähentämisen kanssa on kasvukeskusten työvoimapulaa lisäävä tekijä. Kohtuuvuokratason asuntoja ei riitä kaikille tarvitsijoille. Lisäksi toimeentulolain muuttamisesta annetussa esityksessä edellytetään kolmen kuukauden aikana poismuuttoa, mikäli kotitaloudella on toimeentulolaissa määritellyn enimmäisasumismenon ylittävä vuokra. Edellytetään siis edullisempaan asuntoon muuttamista, paitsi jos täyttää laissa todetut erityiset perusteet.

Tilanne kokonaisuudessaan on pienituloisen kotitalouden kannalta kohtuuton, koska mahdollisuudet pienenevät yhtä lailla työn perässä muuttamiseen kuin selviytymiseen pienin tuloin aiemmin tulkitun kohtuullisen vuokratason asunnossa.

Y-Säätiö on kehittänyt omassa asuntokannassaan edullisemman vuokra-asunnon vaihtomallin. Siinä asukkaalle tarjotaan mahdollisuutta muuttaa Säätiön asuntokannan sisällä usein pienempään, vanhempaan ja siten edullisempaan asuntoon, mikäli hänellä on vaikeuksia selviytyä vuokrastaan. Kokonaisuuteen liittyy vahva asumisneuvonnan ohjaus ja seuranta maksusunnitelmiseen. Tarkoitus on turvata pienituloisen henkilön ja kotitalouden asumisen jatkuvuus. Kokemus osoittaa, että kotitalouksien tilanteet ja niihin vaikuttavat tekijät asunnon vaihtamisessa ovat moniulotteisia.

Toimintakäytännöt eivät siten voi olla kategorisesti sovellettavissa, vaan yksilölliset tarpeet ja elinpiirin kokonaisuus tulee huomioida. Näin ollen myöskään lyhyt muuttoaika ei aina ole mahdollinen. Y-Säätiö korostaa asukkaiden asumisen turvaamisen merkitystä pitkäkestoisesti.

Lausuttavaa voimaantulosta

Y-Säätiö toteaa, että muutosten ollessa perustavaa laatua olevia sosiaaliturvan heikennyksiä, tulisi kokonaisvaikutukset arvioida pitkäkestoisesti, ei vain yhden hallituskauden keston näkökulmasta. Lisäksi muutosten vaikutukset tulisi arvioida siten, että voimaantulo olisi porrastettu useammalle kuin yhdelle vuodelle. On kysymys ihmisten elämän perusturvaa koskevasta oikeudesta asuntoon ja kotiin, jota valtion tulisi tukea, ei heikentää.

Lausuttavaa muista vaikutuksista

Y-Säätiö esittää painavan huolen leikkauksista johtuvista pitkäkestoisesti haitallisista vaikutuksista kotitalouksille ja koko yhteiskunnalle. Esityksessä heikennetään pienituloisten asumista turvaavia tukia siten, että kotitalouksilla on todellinen riski ajautua suoranaiseen köyhyyteen ja asunnottomuuteen, mitä voidaan pitää syrjäytymisen äärimmäisenä muotona. Soste ry julkaisi 18.9.2023 laskelmat hallituksen esittämien säästötoimien yhteisvaikutuksista, joiden perusteella köyhyyden lisääntyminen on väistämätöntä, leikkaukset kohdentuvat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin ohmisiin ja merkittävässä määrin lapsiin (soste.fi/uutiset).

Y-Säätiö painottaa, että isoimmissa kaupungeissa vaihtoehtoja kohtuuhintatason vuokra-asuntoihin on vain vähän. ARA-asuntokannan vähentämisen vaikutukset näkyvät jatkossa näiden asuntojen saatavuudessa. Mikäli asumisoikeusasuntojen tuottamiseen tarkoitettu valtion tuki hallitusohjelman mukaisesti loppuu, vähenee yksi kohtuuhintaista asumista turvaava asumismuoto ja -mahdollisuus entisestään. Kasvukeskuksissa asuntopula juuri kohtuuhintaisista asunnoista kiristyy edelleen, minkä Y-Säätiö toi esiin jo toimeentulotukilain 7 a §:n muuttamista koskevassa lausunnossaan (15.9.2023). Y-Säätiö toteaa, että suunniteltujen muutosten seurauksena ovat entisestään kasvavat hakijamäärät näihin vuokra-asuntoihin.

Yksittäisille henkilöille ja kotitalouksille muutokset tarkoittavat aina välittömiä muuttokustannuksia ja uutta maksettavaa vuokravakuutta, joita useimmiten vähävaraiset henkilöt eivät kykene maksamaan. Toimeentulotuen tarve kasvaa ja mahdollisesti pienituloiset henkilöt velkaantuvat kohtuuttomasti. Nousseet elinkustannukset yhdistettynä etuuksien kiristämiseen nostavat kotitalouksien velkaantumisen myötä häätöuhan riskiä. Häätöjen taustalla on useimmiten vuokravelat, jolloin kyseessä voi olla koko vuokra tai tukien jälkeen asukkaan itse maksamaksi (nk. omavastuuosuus) jäävä vuokran osa. Y-Säätiö huomauttaa, että kaikki asumisen tuen kiristykset vaikuttavat suoraan asunnottomuusriskin kasvuun ja siten syrjäytymiseen. (Aihinen ym: Selvitys häätöjen kustannuksista. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 1/2023).

Lapsivaikutusten arviointi on puutteellista. Ylipäättään vaikutuksia on arvioitu suppeasti, vaikutusarvioinnissa näkyy käytännössä ainoastaan lyhyen aikavälin taloudelliset vaikutukset suhteessa tavoiteltuihin vaikutuksiin.

Lopuksi Y-Säätiö painottaa, että leikkausten taloudellinen hyöty jää olemattomaksi, sillä leikkausten seurausten kustannukset tulevat maksettaviksi kasvavina asunnottomuuden, nuorten syrjäytymisen, kasvukeskusten työvoimapulan, ilman valmistumista jäävien nuorten, hoitamattomien sairauksien, alueiden segregaatista johtuvien ongelmien aiheuttamina yms. kuluina. Y-Säätiö toteaa, ettei tällaiseen ole Suomella varaa.

Finlexissä olevan säädösvalmistelun kuulemisoppaassa lausuntoajasta todetaan, että kirjallisten lausuntojen antamiseen varataan aikaa vähintään kuusi viikkoa ja laajoissa hankkeissa vähintään kahdeksan viikkoa, ja että vain perustellusta syystä aika voi olla lyhyempi. (<http://kuulemisopas.finlex.fi/ohje/kuulemisohje/#jakso-1-9-lausuntoaika>).

Y-Säätiö huomauttaa, että lyhyet lausuntoajat suunnitteilla oleviin lakimuutoksiin ihmisten elämään ja sosiaaliturvaan mitä suurimmassa määrin vaikuttavista heikennyksistä eivät ole hyväksyttäviä eivätkä perusteltuja näin laajoissa muutoksissa. Yhteisvaikutukset tulisi olla arvioituna ja tiedossa lausuntovaiheessa. Lyhyet kuulemisajat eivät mahdollista samaisessa oppaassa todettuja kuulemisen tavoitteiden saavuttamista.

Helsingissä 20.9.2023

Y-Säätiö sr

Teija Ojankoski

Toimitusjohtaja

Timonen Sari
Y-Säätiö sr